

Een Sabbatsverlof, wat is dat nu?

Van Luc van der Woude

Zondagmiddag, ik ben hier inmiddels net iets meer dan twee maanden. Mijn zoveelste bezoek aan een Starbucks Coffee shop zorgt weer voor een welkome cafeïne shot.

Ik zit nu in het centrum van Pittsburgh, onderweg van The Strip – een stukje historisch en culinair Pitt. ‘Markt’achtige winkeltjes van Italiaanse en Oriëntaalse origine, veel eten doorgaans, maar niet op deze zondag. Nu is de straat ingenomen door een festival van de ‘Motorcultuur’ in Pitt en omgeving. Geroosterde varkens, veel leer en life rock muziek. Op het gedeelte van de achterliggende markthallen en koelhuizen wordt een mini-grandprix gereden. Vierentwintig mini Formule I skelters racen door de straat over een met autobanden afgezet – bochtig circuit – maximale snelheid: 25 mijl per uur. De raceteams hebben een wagen ‘gekocht’ ten behoeve van de Allegheny Arthritic Association, een van de zeer vele gezondheidszorgorganisaties in Pitt en PA, die de wedstrijd organiseert en op die wijze gelden werft van de deelnemende bedrijven en hun teams. O.a. Kodak, US Navy, Bayer, UPMC (University of Pittsburgh Medical Health Center, 16^e beste ziekenhuis van de USA) geven acte de presence.

Het is het zoveelste sportevenement dat in Pittsburgh in die maanden wordt georganiseerd vanuit een van de gezondheidszorgorganisaties, op die manier op zoek naar sponsorgelden en exposure. Dat is ook een exponent van het huidige Pittsburgh – the Iron City. De stad heeft een bijzondere geschiedenis. Door haar zeer strategische ligging op een landtong tussen drie rivieren – Monongahela, Allegheny en Ohio rivier – was het al een landmark ten tijde van de Indianen – the Native Americans – en werd het al snel ontdekt door de Engelsen en Fransen. Het door de Engelsen – onder leiding van generaal Forbes – gestichte fort Pitt ligt dan ook nog in rudimentaire vorm op ‘The Pointe’ van de landtong.

Waar ik Pittsburgh van kende was de stad in een van de rijtjes op de lagere school, aardrijkskunde leerde me toen dat Pitt de ‘staalstad’ van de USA was, gedomineerd door de zware industrie. ‘Das war einmal’, inmiddels is Pittsburgh getransformeerd van die giftige, vervuilde en lawaaierige stad uit de industriële revolutie met meer dan 1,2 miljoen – voornamelijk laaggeschoolde – inwoners, naar nu, 40-60 jaar later, in een door biomedische en hightech industrie gedomineerde stad van nog geen 400.000 (!) inwoners, voornamelijk hoog opgeleide mensen. Weg is de zware industrie, weg zijn een aantal van de Corporate Head Quarters. Gebleven zijn o.a. Mellon Bank, Heinz, Pittsburgh Plated Glass (PPG) en de vele aan de universiteit gelieerde bedrijven. Van die universiteiten heb ik er inmiddels vier geteld (University of Pittsburgh, Carnegie Mellon, Duesquesne, Robert Morris); Penn State ligt wel in Pennsylvania (PA), zo’n 60 mijlen van Pittsburgh en is de derde beroemde en mogelijk zelfs de meest

bekende universiteit van PA, en een van de beroemde van de VS, maar Penn is een state-school.

Deze zondagswandeling – iets wat ik zoveel mogelijk tracht te doen – dat wandelen – ondanks de hoge temperaturen en vochtigheid hier in de zomer (vaak 90 graden F en hoger; 90-100% H₂O) – brengt me vandaag via de stad toch weer bij de ‘the Pointe’. Een bezoek aan het ‘Fort Pitt Museum’ staat op het programma, vooral omdat er een speciale tentoonstelling (heel klein weliswaar) gericht is op de Indianen, die hier eens in grote getallen en in zeer veel verschillende volken zeer vredelievend hebben geleefd gedurende enkele duizenden jaren, totdat de Europeanen kwamen. Eerst de Nederlanders (Peter Stuyvesant c.s.), maar vooral de Fransen en Engelsen in de 18^e en 19^e eeuw hebben het leven van de Indianen dusdanig beïnvloed, dat er nu zo een 300 jaar later nauwelijks iets van die cultuur over is. Twee (!) woorden in de Amerikaanse taal zijn rechtstreeks uit een van de Indianentalen overgenomen. Verder rest alleen de herkenbaarheid aan de vele indiaanse plaats- en riviernamen. In hun reservaten (!) zijn de overblijvers autonoom en deze relatief kleine gebieden hebben vooral bekendheid door hun lage benzine, drank en sigarettenprijzen en hun casino’s. Dit laatste doet de onbekendheid met het verschijnsel ‘Indiaan’ in de Amerikaanse samenleving geen goed. Het vluchtige bezoek aan de relatief kleine tentoonstelling doet ook geen goed aan mijn beeldvorming over de Indiaanse bevolking binnen de Amerikaanse samenleving. Een interessant gesprek met de beheerder van de bookshop, waarin hij duidelijk blijkt geeft van een omvangrijke historische kennis, ook van de indiaanse cultuur, stelt dit beeld van vergetelheid omtrent de tijd van de indianen gelukkig enigszins bij!

Mijn wandeling zet ik voort langs ‘The Pointe’ waar op dat moment een demonstratie van huidige en antieke brandweerwagens plaats vindt. Fascinerend om die vooral door roestvrij staal en chroom gedomineerde rode (maar ook gele en oranje – witte) voertuigen te zien. Zeker na de 11^e september heeft de heroïek van het brandweerman/-vrouw-zijn aan aanzien gewonnen. De 11^e september heeft zeer veel teweeg gebracht, ook op grote afstand van de voormalige ‘Twin Towers’. De veiligheidsmaatregelen, vooral op vliegvelden maar ook tijdens grote evenementen en sportwedstrijden zijn zeer omvangrijk. Ook bij een bezoek aan een van de twee nieuwe stadions ontkom ik er eerder die maand niet aan Pittsburgh heeft na het opblazen van het Three River Stadium de grootse daad neergezet om op de zeer commercieel waardevolle Northside van de Allegheny rivier twee nieuwe stadions neer te zetten; een voor football (Heinzfield) en een voor baseball (PNC park) – zijn soms buitensporig. Tassen gaan stelselmatig open, legitimatie wordt getoond aan een van de vele aanwezige medewerkers van de politie. Helaas niet onverwacht al die nadruk op ‘het vinden van potentiële daders’ na 11-9, maar het neuroticisme onder de bevolking wordt hierdoor alleen maar tot nog grotere hoogten opgestuwd. De toekomst zal uitwijzen of het allemaal ergens goed voor is. Organisaties als FBI, maar ook CIA en Defensie grijpen de situatie aan om – ondersteund door

levensgrote billboards – enthousiasme onder de bevolking te bewerkstelligen en zo het zeer noodzakelijke nieuwe personeel te werven.

Mijn weg vervolgen betekent dat ik over een van de ruim 600 (!) bruggen de Allegheny rivier zal passeren om langs de rivieroever wandelend, terug te lopen naar mijn huurauto. Een leuke wandeling want ik kom dan langs het PNC-park en het Andy Warhol museum, waaraan ik beide volgende week, wanneer collega Sonja de Groot op bezoek is, een hernieuwd bezoek hoop te brengen. Ten opzichte van de eerdere keren dat ik in Pitt was, valt dit gebied van voormalige staal- en kolenindustrie op door de vitale renovatie (hier de 2^e Renaissance genoemd) die heeft plaatsgehad. Naast de twee stadions en het Warhol museum is er ook het Carnegie Science Centre en een veelheid aan bedrijfspanden en horecagelegenheden die dit 'East Ohio' gebied de nodige stimulansen geeft. De wandeling gaat niet over de pas aangelegde voetbrug tussen 'The Pointe' en de Northside maar over een van de verderop gelegen stalen boog/bruggen – ieder uit het begin van de 20^e eeuw en als zodanig een officieel "Historic Landmark". De stalen boog/hang constructies zijn ook werkelijk staaltjes van technisch vernuft in al hun schoonheid en eenvoud – mechanica in de puurste zin. Zoals gezegd veel bruggen hier. Het aantal wordt in de wereld slechts oversteegen door Venetië, zeggen ze hier. En alles natuurlijk staalbouw; staat bij ons de betonbouw veel meer op de voorgrond, hier staat staal in vele opzichten centraal. Met name de dragende constructies zijn hier ook van staal. Het nieuwe ConventieCentrum waar ik aan de overkant van de Allegheny langs loop wordt vooral uit staalconstructies opgetrokken. Het centrum zal het oude vervangen en verder bijdragen aan het uitdragen van Pitt als kennis- en technologiestad. Misschien dat een van de jaarcongressen van de American College of Sports Medicine of ISB in de nabije toekomst hier langs de Allegheny plaats zal vinden. Het pad aan de noordzijde is vrijwel nieuw. De vele rivieroeveren hier lenen zich zeer echter voor wandelen, skeeleren en fietsen. Amerikanen zijn grote geen zelf-bewegers. Het land is er ook niet voor ingericht. De rest van Pitt ligt immers op de uitlopers van het Allegheny gebergte. Bij de heersende klimatologische condities – zomers komt het klimaat overeen met Rome – is bewegen in deze omgeving geen gemakkelijke opgave. De vlakke rivierbedding maakt dit alles eenvoudiger en kan ook heel mooi zijn als er iets gedaan wordt aan de resten van de vergeten industrie en bedrijvigheid. Aan het einde van de wandeling sta ik bij mijn 'University of Pitt'-huurauto (inderdaad, deze universiteit heeft een eigen wagenpark van personenauto's die als huurauto worden ingezet voor (sommige) gasten en natuurlijk de medewerkers) vlak onder de rook van de nog originele Heinz fabriek in Pitt.

De weg naar mijn appartement (townhouse) in het complex 'The Cascades' zou ik wel willen, en gezien de afstand kunnen wandelen, ware het niet dat er geen fiets/voetpaden die kant opgaan en het leven zich hier buitenshuis vooral in de auto afspeelt. Los van het voedsel, verklaart het gebrek aan bewegen de epidemische vormen van extreem overgewicht in deze samenleving. Bewegen is iets van de 'Highschool' en voor sommige op de universiteit, daarna is het vooral

het kijken naar bewegen dat centraal staat. Sport en bewegen vindt dan ook nog vooral op apparaten plaats in gyms of thuis. De hier gebezigde term 'couch-potatoe' is in dit opzicht veelzeggend. Het is om die reden dat ik bij thuiskomst in het appartement de middag kan afronden met een verfrissende plons in het zwembad van 'The Cascades'.

Vanavond ga ik weer naar naar 'Hartwood Acres', een 'park'/bos waar naast verschillende faciliteiten openlucht concerten worden verzorgd op zondagavonden in de zomer. Vanavond een balletvoorstelling van de Pitt Ballet Theatre, waarbij het publiek verre van stil en rustig zal zijn, want het vooral een familiegebeuren, waar men naast het optreden geniet van een drankje en snacks, zittend in het gras of op de ook zelf meegenomen klapstoelen. Het spel van de kinderen en de gesprekken gaan ondertussen ongemeenderd verder. Zo wordt een mooie zondag stijlvol afgesloten, terwijl ik deze regels schrijf, zittend in het gras en luisterend naar de romantische klanken van de muziek bij het balletoptreden. Nu maar even nog nauwkeuriger kijken, als ik word opgeschrikt door het applaus van het publiek voor een pirouet. Over bewegen gesproken! Muziek van Sting figureert bij een wonderschone danseres. Sting, leidt tot bijzondere en mooie balletten. Het is inmiddels donker, de belichting is goed en er dansen allemaal mooie mensen op die mooie stem van Sting.

En een Sabbatsverlof, wat is dat nou? Een vakantiegevoel vooral geloof ik dus nog steeds, ook na ruim twee maanden in Pitt. Volgende week zondag Blues Traveller!

Een sabbatsverlof? Wat is dat nou..... (2)

Zondagavond; Op muziek van de oude hit 'Pittsburgh in the rain' van Leon de Graaff op de CD 'Sabbatical Music' - een compilatie van liedjes over Pittsburgh, Amsterdam en rolstoelen (!), en samengesteld door Stefan en Sonja ter gelegenheid van mijn vertrek naar Pitt - probeer ik de woorden op papier te krijgen die een beeld geven van deze turbulente week en bovenal deze bijzondere zondag.

Als een magneet voel ik me deze week steeds weer aangetrokken tot het plaatsje Shanksville, in Sommerset County, PA. Daar op zo een 100 mijl van Pitt is vlucht 93 van United Airlines op 11 september 2001 met een snelheid van enkele honderden kilometers in de grond geboord. Aan boord waren 40 passagiers en bemanningsleden die de kapers overmeesterd hebben ten kosten van hun eigen leven. Het beeld van de passagiers laat me sinds de herdenking van 9-11, deze week niet los. 15 uur TV op die dag dragen bij aan het collectief herdenken en rouwen in de Amerikaanse samenleving. Tot mijn genoegen zijn er ook goede informatieve documentaires, hoewel het heroïsme en amerikanisme erg sterk doorklinken. Een docu over de overlevenden van de Twin Towers is erg indringend. Ook de lotgevallen van vlucht 93 komen weloverwogen over het voetlicht, met name ook de communicatie via mobiele telefonie met familieleden en vrienden in de laatste minuten van de vlucht geeft zicht op wat zich in dat vliegtuig moet hebben afgespeeld. Voor het eerst wordt de ramp bij Shanksville herdacht en komt Bush naar Sommerset. Tienduizenden mensen stromen die woensdag samen in het winderige open land, na later voor mij blijkt op enkele kilometers van het kleine plaatsje Shanksville. Twee boerderijen omlijsten op enige afstand de plaats van de ramp, afgesloten door een omheining; er is op een heuveltje langs een doorgaand weggetje waarop een voorlopig monument tot wording is gekomen. Daar ook vindt de massale herdenking van die woensdag plaats. Het zien van de documentaires en de stukken in de krant, die op 9-11 speciale uitgaven uitbrengen, maar ook het 'commerative issue' van US News en Life, zet me opnieuw aan het denken. De nutteloosheid van de rampen die zich op 9-11 voltrokken wordt zo weer angstig duidelijk. Ook het krampachtige gedrag van Amerika om Irak aan te pakken; het lijkt niet te getuigen van wijsheid en visie in het licht van een meer duurzame wereldvrede. Ik heb die hele woensdag verder een tweeslachtig gevoel, vooral in beslag genomen door een presentatie die ik voor de 'School' die middag zal verzorgen en 's ochtends door het overleg met Shirley over een heraanvraag van een onderzoeks 'grant'.

Het heeft lang geduurd voor dat die lezing geplanned was, nu heb ik er in september nog een, plus een reeks van 4 dubbele colleges. Iets wat ik echt een hele leuke uitdaging vind. Vandaag vechten er echter twee gedachtenstromen om de voorrang. Steeds wordt ik weer teruggezogen naar de ceremonies, die ik 's morgens vroeg op de TV volg tot 9 uur, voor ik naar het gebouw van de School ga - in de Forbes Tower - in de Oakland campus van Pitt universiteit. Na een voor mij inmiddels bekende route langs de 376 over de hooggelegen oeverweg

langs de Monongahella kom ik het hart van de Pitt campus uit. Snel haal ik aan de overzijde van Forbes Tower nog een cappuccino in de coffeeshop. Voor ik oversteek trek ik voor 50 \$cent een Pittsburgh Gazette uit de automaat aan de kant van de weg. Als ik me buk, hoor ik een scherpe tik op nog geen meter voor me op een van de andere tijdschriftautomaten; een steen van 2x2x2cm valt op het asfalt. Hij is gevallen uit een raam op de derde verdieping van het aangrenzende gebouw waar een verbouwing aan de gang is. Als ik later stilsta bij de valversnelling, realiseer ik me dat een meter dichterbij het is blijkbaar mijn tijd niet, ook niet op 9-11 2002.

De lezing, later om 1700u, begin ik wat aarzelend met een gevoel van medeleven te uiten omtrent de ramp van 9-11. Ik heb vooraf wat woorden uitgetikt, maar de verwoording loopt toch anders. Ik geloof dat ze het wel begrijpen. Mijn presentatie 'Ergonomics of manual wheelchair propulsion: some conceptual notions & results' brengt in ieder geval in grote lijnen over wat ik bedoel te zeggen.

Vrijdag heb ik mijn 2^e college in de RST Student Lecture Series van 1200-1400u, in Forbes Tower (de Amerikaanse universitaire wereld is goed in 'gebakken lucht'. De door mij voorgestelde en gewenste college reeks heet ineens 'RST Student Lecture Series', mijn presentatie van woensdag 'RST Visiting Lecture' en alles en iedereen heet hier zo ongeveer Center of Director, respectievelijk Director). Het zal wel aan mij liggen.

Het selecte groepje studenten en collega's bevestigt mijn positieve gevoel dat ik achteraf heb. De college bijeenkomst loopt door in een stafvergadering waar ik bij aanzit, en die vooral gekenmerkt wordt door verwarrende telefonische berichtgeving over het al dan niet toegekend zijn van een 'rehabilitation engineering research center (RERC) grant' van \$5 miljoen dollar. Helaas.....

Om 4 uur worden de nieuwe studenten verwelkomd en geïntroduceerd aan de staf en omgekeerd. De bijeenkomst wordt voortgezet in het cafe aan de overkant van de straat waar gezellig ge-'socialized' wordt, een werkwoord dat onze taal geloof ik niet rijk is, erg Amerikaans. Er wordt gepoold onder het genot van een hapje en een drankje, non-alcoholisch, want de bareigenaar heeft zijn dranklicentie voor een jaar verloren! Later die avond zie ik voor het eerst een life football wedstrijd van de North Hills Indians, een highschool competitiewedstrijd in een eigen – werkelijk spijker-nieuw stadion met (!) 10.000 toeschouwers (!). Bij terugkomst kom ik eindelijk toe aan dat biertje. Zaterdag heb ik mijn lecture voor as maandag voorbereid en de bijgestelde aanvraag voor ZONMW van kommentaar voorzien. Een poging tot faxen van het stuk aan Annet via de Kinkos levert een begroot bedrag van \$58,- op. Dan toch maar gewacht tot maandag, dan kan de fax via Forbes de deur uit. Eerder had ik al een artikel voor een special issue voor het Tijdschrift voor Ergonomie met succes terug naar de editor gestuurd.

Doelgericht stap in mijn huurauto van de University of Pittsburgh en kies de richting van de Turnpike 76 richting het oosten. Op de kaarten heb ik Shanksville gevonden, de krant geeft verder nog een detailkaartje wat voldoende moet zijn om er te komen. Voor ik de tolgeweg opdraai, eerst even nog voor \$13 bijna 10

gallon benzine getankt. De muziek van Bruce Springsteen schalt via de 4 speakers bijna door de deuren heen. Ik ben gewend geraakt om in de auto de CD erg hard te zetten, zodat ik me omhuld voel door de muziek zelf die mijn gedachten op een ander spoor zet. Ik denk weer aan die vliegcrash en het hele pandemonium van 9-11. De muziek versterkt het dramatische gevoel dat het bezoek aan de locatie van de vliegcrash bij me oproept. Het regent vandaag, eindelijk, na weer een droogteperiode van meerdere weken die slechts door een enkele korte 'thunderstorm' is onderbroken. Het regent vandaag wel meer maar toch vooral plaatselijke buien, die deze keer ook wat langer aanhouden. Het is te weinig. De droogte is zichtbaar aan het vergeelde gras en misschien ook wel aan de vroege start van de herfstkleuren die in het bosrijke PA al goed zichtbaar worden; erg mooi wel. Als ik later op de binnenwegen verzeild raak kom ik al het nodige gevallen blad tegen. Het gebied dat ik doorkruis vind ik mooi, is dicht bebost, dun bevolkt, en heuvelachtig tot zo een 3000 voet, de Allegheny Mountains. Veel kleinere en grotere riviertjes met namen als de Stoney Creek, Indian Creek of de Youghiyouhane doorkruisen het land dat afgewisseld wordt door kleine dorpen, ik zie er nog veel traditionele houten boerderijen en mooi geschilderde hoge schuren en huizen die over het algemeen in goede staat zijn. Sommerset County – als heel Amerika een land van ruimte en vrijheid - is Amish land en wordt naast het bosrijke heuvelachtige en moeilijk doorgaanbare gebied gekenmerkt door de boerenbedrijven en natuurlijk de kolenwinning. Sommerset stond in juli nog centraal in het wereldnieuws in verband met een miraculeuze redding na 3 dagen van 9 mijnwerkers uit een ondergelopen mijn. Vanaf de plaats Sommerset raak ik zoals gewoonlijk verdwaald. De wegnummering wordt afgewisseld door namen, samen met de kaarten laten zij toch niet steeds de gewenste informatie zien. Ik dwaal ongeveer een uur door het gebied dat relatief weinig wegen kent, waarvan de meeste niet op de kaart staan. Verschillende grote en oude bomen langs de landwegen staan er onthoofd bij, als relikwien van het spookweerd dat hier in de heuvels regelmatig plaats vindt. Verder kom ik zo slingerend vooral langs velden met (genetisch gemanipuleerde) mais en grote melkboerderijen. Langs sommige velden staan nog dunne randen van zonnebloemen. Op andere velden liggen pumpkins te wachten op hun hoofdrol tijdens het a.s. Halloween feest. Er is zelfs wat druiventeelt! De huizen hebben vrijwel onophoudelijk vlaggen of spandoeken in de door gras gedomineerde grote tuinen, 'United we stand' en 'God Bless America'. In Shanksville zelf is het eenvoudig, bordjes langs de weg geven de richting naar het 'Temporal Memorial Flight 93' aan. Enkele kilometers buiten het dorp langs de Skyline Road begint een file van geparkeerde auto's langs de kant van de weg. De rij geeft de richting van het monument aan. Ik sluit aan en loop door open land, links staan levensgrote draglines van de plaatselijke kolenmaatschappij op de heuveltoppen. In het veld staat boerenwormkruid en een onophoudelijke reeks van bordjes met dezelfde tekst; 'verboden het land in te lopen etc, prive terrein'. Het is de eerste afbakening van een buitenring rond de plaats van de crash zelf. Verderop ontwaar ik 2 provisorische parkeerplaatsen dwars op het landweggetje, ze zijn vol. Rechts staat het kleurrijke tijdelijke monument, 30 m het land in. Grote en kleine aandenkens zijn vaak begeleid met geschreven tekst, achtergelaten door

een van de duizenden bezoekers. De vangrail die de parkeerplaatsen afbakenen is volgeschreven met persoonlijke boodschappen. Het monument heeft het karakter van een bedevaartplaats en is gericht naar de 500m verder gelegen bosrand en het door hekken omheinde en niet toegankelijke gebied van de plaats van neerstorten. Verslagen kijk ik in de verte. Ik moet steeds denken aan de mensen in het vliegtuig en aan de vraag hoe zo een groep er toe is gekomen om te handelen zoals ze gedaan heeft; onmenselijk. Het moet ook een vreselijke aanblik geweest zijn voor de mensen van de nabij gelegen boerderijen en de mannen op de kolen draglines. En natuurlijk voor de vrijwillige brandweer, die vrees ik als eerste op de plaats des onheils zal zijn geweest. Na tien minuten tussen een aangroeiende mensenmassa, besluit ik de weg verder af te wandelen. Ik ben de enige en kom langs twee kleine meertjes en uiteindelijk op een 2^e parkeerplaats, groter dan de eerste. Daar moeten de reddingswerkers en apparatuur en misschien ook de aasgieren van de pers hun domicilie hebben gehad, de eerste weken van de ramp. Wat nu rest zijn de kraaien die hun aanwezigheid luidruchtig aangeven. Ik sta in gedachten verzonken aan het afgesloten hek en kijk opnieuw naar de bomenrij en de plaats van het onheil. Langs de weg ligt een doos met de tekst 'Fragile: do not drop'.

Ik rijd 's middags terug via de binnenwegen, de 'historische route' volgend. Het magnetisme van eerder wordt langzaam doorbroken. Ik heb het gevoel enigszins mijn plicht gedaan te hebben. Onderweg stop ik meerdere malen om foto's te nemen van de vergezichten en de mooie en snel wisselende wolkenformaties. Onderweg passeer ik historische plaatsjes als Uniontown, Morgantown, Connelsville en rijd ik door het Laurel Ridge State Park; het is een mooie tocht. Langzaam gaan mijn gedachten over naar mijn 3^e collegebijeenkomst, morgen, en het bezoek aan de Case Western University in Cleveland, samen met Ally Koontz, op dinsdag. Samenwerking met betrekking tot het schoudermodel moet nu eindelijk eens gerealiseerd worden. Verder wil ik nog een rolstoelbasketbalwedstrijd organiseren. Er werken immers twee rolstoelgebruikers in de groep en die hebben al aangegeven wel in te zijn. Mijn plezier van het basketballen tussen de middag wil ik ook graag overdragen aan hen in het rolstoelbasketbal. Navraag leert me dat geen van de collega's of studenten dat eerder heeft gespeeld. Kortom, de kleine 3 weken die nog resten van mijn sabbatsverlof zullen ook wel goed verlopen, net als de eerdere 3 maanden door het chronische vakantiegevoel.

Een sabbatsverlof, wat is dat nou... (3)?

Het moment van vertrek komt nu toch echt dichterbij. In mijn patio – onder de airco-unit schiet een muis weg. Even later zie ik voor het eerst in de afgelopen maanden een collibri in de nog bloeiende hangplant ‘hangen’, op zoek naar voedsel. Vandaag over twee weken ben ik weer thuis, in Lelystad. Een stad ergens onder de zeespiegel, probeer ik hier tegen de studenten. Nederland is zo plat als een pannenkoek, zeg ik dan ook nog. Nederland is vooral erg klein, voeg ik toe, met 16 miljoen inwoners.

Ja, Nederland is anders dan de USA, en niet alleen geologisch. Nederland was progressief in een aantal opzichten, vergeleken met de VS. Of dat nu nog zo is kan ik na 3 maanden afwezigheid niet meer beoordelen, realiseer ik mij ineens! Maar Nederlanders hebben vast nog steeds wel die neiging om vooral direct te zijn, open, te zeggen wat ze denken. Dat is zeker onamerikaans. Amerika is het land van ruimte en vrijheid, maar niet in alle opzichten. Nadrukkelijk je mening geven is niet al te gewoon, heb ik wel gemerkt; buiten je landsgrenzen kijken ook niet. Men is dan ook erg veel gevoeliger voor autoriteit, God en vaderland, in willekeurige volgorde. De prof bepaalt hier tot mijn verbazing wat de student doet, ook de PhD student. Ik merk dat ik er moeite mee heb dat ik mij stelselmatig als dokter(or) (?) aangesproken wordt, terwijl ik me in Amerika toch vooral Lucas voel. Het doorbreken van die vreemde hiërarchische verhoudingen lukt me wel, maar ook weer niet. Het Human Engineering Research Laboratory (HERL), waar ik deze 3,5 maand geweest ben en dat onderdeel is van het Department of Rehabilitation Sciences & Technology van de School of Health & Rehabilitation Sciences van Pitt is dan ook gehuisvest in 1 van de twee VA (Veterans Administration) ziekenhuizen in Pitt. De klinische hiërarchie regeert daar meer, en meer autoritair dan ik gewend ben.

De VA is overigens een grote en bizarre organisatie; een eigen ministerie, een bijzonder groot budget, ook voor onderzoek en verantwoordelijk voor de bijna spreekwoordelijke groep van miljoenen veterans in dit land. De VA geeft verder het Journal of Rehabilitation Research & Development uit, een van de revalidatietijdschriften waarin onze groep publiceert. De geregelde betrokkenheid in conflicten in de wereld gedurende de laatste 60 jaar heeft tot de oprichting en groei van de VA geleid. Mijn verblijf hier heeft in ieder geval geleid tot een goed contact met de redactie van het tijdschrift in Baltimore, waarmee ik onlangs concrete afspraken heb gemaakt over publicatie van een special issue en een supplement met abstracts van het door ons in 2004 te organiseren 3^e internale congres, dat gekoppeld zal worden aan ons ZONMW ‘dwarslaesie’ programma. Zoveel is me wel duidelijk geworden: de VA is, naast instellingen als NIDRR en NIH, de richtinggevende instantie voor revalidatie-onderzoek in de VS. De grants die de VA verdeeld zijn divers en soms omvangrijk. Zo is er jaarlijks een aantal grants voor een RERC, een Rehabilitation Engineering Research Center, +/- 5 m\$ per centrum en voor de duur van 5 jaar. De strijd om die grants is van levensbelang voor researchgroepen. Naar schatting 80% van het onderzoek van de afdeling hier wordt door grants gefinancierd, ook het personeel. Het gevecht om de grants is dus een continue strijd ook in de periode dat ik hier ben.

Carriereplanning is voor de meeste onderzoekers hier dan ook een lastige kwestie, omdat ze op grants zijn aangesteld. De keerzijde is evenwel dat in een succesvolle groep er erg veel overvloed is. Niet alleen apparatuur is er te over.

De gehele biomedische sector van Pitt is over de afgelopen 10 jaar enorm gegroeid is. Momenteel bestaat UPMC - University of Pittsburgh Medical center en onderdeel van de University of Pittsburgh - uit 19 ziekenhuizen in de regio van Western Pennsylvania, er werken 30.000 mensen, en er is een lokaal zeer dominant ziektenkostenverzekeringsstelsel aan gekoppeld; het is een miljarden bedrijf. Toch blijkt deze week Pitt in de ranking van USNews van medical schools 'pas' op de 17/18e plaats te staan. Er worden in de VS 60 top colleges onderscheiden, die krijgen voorrang bij allerlei regelingen omtrent onderzoek; er zijn voor alle duidelijkheid in de VS enkele duizenden colleges. Dat adel verplicht blijkt ondermeer uit de collegegelden; een jaar studie aan Pitt kost de student k\$ 20,- , als je in PA woont is het de helft. De kans is toch niet groot dat de groei van Pitt zal verminderen. Pittsburgh is niet meer de Iron City van weleer, maar noemt zich sinds kort The College City, gesteund door 40 colleges, en 130.000 studenten(!) en de stad doet al het mogelijke om verder te groeien en zich te profileren als belangrijk universitair kenniscentrum in het noord-oosten van de VS.

De afgelopen week heb ik gelukkig toch weer even gereisd, even op en neer geweest naar Cleveland, Ohio; de 2^e keer dat ik er nu ben, na het bezoek aan de Veterans Games in juli. Met collega's van hier heb ik een bezoek gebracht aan het Centrum voor Functionele ElectroStimulatie, een groot en breed erkend samenwerkingsverband rond de ontwikkeling en toepassing van elektrostimulatietechnieken. Men past er momenteel implantatietechnieken toe waarbij units van 8 tot zelfs 48 kanalen met hun besturingshardware kunnen worden ingebracht voor herstel van verschillende functies. Via radiografie vindt de besturing van buitenaf met een microprocessor plaats. De techniek wordt toegepast voor arm- en beenfunctiestoornissen, en voor onder andere blaas- en ademhalingproblematiek. Technisch onderzoek en onderzoek naar bewegingsturing gaan hier hand in hand met klinische toepassing en onderzoek. Dat zelfde is aan de orde bij HERL, waar een Center for Assistive Technology (CAT) zorgt voor de klinische toepassing en terugkoppeling van de kennis die in de onderzoeksprogramma's wordt ontwikkeld. Persoonlijk vind ik dat een boeiende en uitdagende alliantie. CAT vervult een cruciale rol in Pitt; de gebruiker van hulpmiddelen is hier immers nog meer als bij ons overgeleverd aan de nukken van de verzekeringsmaatschappijen en de productleveranciers. CAT levert onafhankelijke deskundigheid omtrent hulpmiddelkeuze en maatvoering en wordt voor haar dienstverlening vergoed door de verzekeringsmaatschappij.

De volgende woensdag geef ik mijn 3^e college voor een groep van een kleine 20 studenten en collega's, over aandrijftechniek en resultaten van het leeronderzoek van Sonja de Groot. Het is opnieuw erg leuk om te doen en steeds weer blijkt dat wij in Amsterdam zeer relevante en complementaire kennis kunnen leveren

aan de vooral revalidatie-technisch georiënteerde groep in Pitt. Erna werk ik aan een van de voorzetten voor hoofdstukken die er liggen voor het tekstboek 'Biomechanics and Physiology of Manual Wheelchair Use' dat we als een gezamenlijk project tussen Pitt en Amsterdam willen proberen uit te brengen.

Het bezoek aan het symposium 'Frontiers of Rehabilitation Research' de volgende dag is in verschillende opzichten boeiend. Een van de sprekers is Dan Barry, astronaut van 3 shuttlevluchten, recordhouder ruimtewandelen (25uur), maar ook ingenieur en revalidatiearts. Een toevallig gesprek tijdens de lunch levert uitermate boeiende gezichtspunten op over revalidatieonderzoek. Zijn slotlezing later die middag is erg boeiend: in een met mooie videobeelden en geluiden ondersteunde lezing geeft hij de toehoorder zicht op de persoonlijk ervaring van een ruimtereis. Hij belicht vooral de biologische sensaties en veranderingen die hij bij zichzelf en anderen waarnam voor, tijdens en na de ruimtereis van 9 dagen. De parallelen tussen de biologische thematiek (plasticiteit, deconditionering, urinewegproblemen, dehydratie, etc) en de problematiek in de revalidatie weet hij op aanstekelijke wijze over te brengen. Zijn presentatie volgt ondermeer op een bijdrage over de toepassing van 'hot peppers' in het uitschakelen van lokale zenuwbanen in de blaas bij mensen met een dwarslaesie, en vormt een waardige afsluiting van een reeks boeiende lezingen, die vooral opvallen door hun sterke orientatie op stoornis problematiek en genezing. Tijdens de afsluitende receptie wordt ik weer eens geconfronteerd met de mobiliteitsproblemen die de omgeving hier oplevert. Hoe anders is Nederland! Ian – een van de nieuwe PhD studenten van de HERL en rolstoelgebruiker – spreekt mij met de nodige chene aan. Ik heb nauwelijks mijn Penn bier naar binnen geslagen. Hij vraagt me verontschuldigend of ik hem misschien naar zijn auto wil begeleiden. Die staat welliswaar vlak om de hoek, maar wel op een helling van naar schatting 20%. Als goed getrainde rolstoelatleet met een hoge laesie is hij toch bang daar niet tegenop te kunnen of om achterover te vallen. Het spijkernieuwe Petersen Centre – ook de nieuwe basketball arena van Pitt (15.000 toeschouwers) - staat midden in de 'campus', maar op een van de vele stijle heuvels. Er is een parkeerprobleem en voor rolstoelgebruikers is de omgeving van de campus een ramp en niet alleen om het warme en vochtige weer gedurende de zomer.

Vrijdag begint met een bezoek van een fabrikant die een pril concept van een rolstoeltrainingsopstelling komt tonen. Hij wil samenwerking. Ik probeer aan te geven wat de mogelijkheden en beperkingen m.i. zijn, en stimuleer hem om zeker door te gaan. Een kort bezoek van een van de andere collega's is helder en direct: als er geen geld is, is er geen tijd en ruimte voor samenwerking. 'Hij moet maar zorgen voor een grantsubsidie, dan praten we verder.' De man blijft desondanks lachen en gaat met goede voornemens weer terug naar Indiana, 7 uur verderop. 's Middags speel ik eindelijk weer een potje basketbal tussen de middag. Dat is er een tijd niet van gekomen. Ik heb in geen 30 jaar serieus basketbal gespeeld, maar geniet er hier in Pitt elke keer weer van de laatste 3 maanden. In de oude snikhete sportzaal van de VA speel ik met een paar

collega's zo vaak mogelijk. Als de VU nu ook eens een dergelijke faciliteit op de campus zou zetten, zou ik zeker het spelletje blijven spelen, veel leuker dan dat hardlopen dat ik elke week-end doe.

's Middags zorg ik dat het rolstoelbasketbal evenement dat ik toegezegd had, ook echt in de steigers komt. De zaal is voor 2 uur gereserveerd en er zijn 8 rolstoelen en twee rolstoelgebruikers, o.a. Ian. Ik schrijf een mailtje met enkele spelregels en vooral de noodzaak je handen goed in te tapen en eventueel handschoenen te gebruiken.

Die avond eet ik bij de dean van de School, Cliff Brubaker. Bij hem heb ik samen met DJ in 1986 twee weken in zijn lab van de University of Virginia doorgebracht. Een leerzame periode die als vaak niet veel tastbaars heeft opgeleverd. Hij woont in een typisch Amerikaanse buitenwijk, midden in de bossen van PA, een behoorlijk eind buiten Pitt. Een huis met veel badkamers, zoveel is wel duidelijk. Het (pijnlijke) onderwerp van zijn overgang van Charlottesville naar Pitt roer ik wijzelijk maar niet meer aan. Vooral wanneer het gesprek over de toekomst van de School en het revalidatieonderzoek gaat is het spannend. Het gesprek heeft meer diepgang dan ik hier gewend ben, zelfs de kwestie Irak krijgt de nodige gesprekstijd. Als ik die avond naar huis rijd, met de muziek van Tom Waits op de cd-speler, heb ik een plezierig gevoel over het bezoek. Ik vraag me wel af of hij het kado-gegeven gifgroene poloshirt van de VU, ooit zal dragen. Van de 5 die ik heb meegenomen heb ik er nu nog 1 tegeef. Wie oh wie....